

XALQARO SAVDONING MILLIY IQTISODIYOTGA TA'SIRI.

Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna

“Iqtisodiyot” kafedrası dotsent v.b, PhD,

Yo’ldoshova Dinora Xolmuratovna

“Iqtisodiyot” fakulteti IQT-25.8 guruh talabasi.

Annotatsiya: *Mazkur maqolada xalqaro savdoning milliy iqtisodiyot rivojlanishidagi o’rni, uning iqtisodiy o’sish, bandlik, investitsiyalar va tashqi iqtisodiy aloqalarga ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, xalqaro savdoning ijobiy va salbiy tomonlari nazariy hamda amaliy jihatdan yoritildi. O’zbekiston Respublikasining 2024–2025-yillardagi tashqi savdo ko’rsatkichlari asosida eksport-import jarayonlari, asosiy savdo hamkorlari va eksport tarkibi tahlil qilindi.*

Kalit so’zlar: *xalqaro savdo, eksport, import, global iqtisodiyot, investitsiya, iqtisodiy o’sish, Jahon savdo tashkiloti, tashqi iqtisodiy aloqalar.*

Abstract: *This article scientifically analyzes the role of international trade in the development of the national economy, its impact on economic growth, employment, investments and foreign economic relations. Also, the positive and negative aspects of international trade are covered theoretically and practically. Based on the foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan for 2024–2025, export-import processes, main trading partners and export structure are analyzed.*

Keywords: *international trade, export, import, global economy, investment, economic growth, World Trade Organization, foreign economic relations.*

Аннотация: *В данной статье научно анализируется роль международной торговли в развитии национальной экономики, ее влияние на экономический рост, занятость, инвестиции и внешнеэкономические отношения. Также теоретически и практически рассматриваются позитивные и негативные аспекты международной торговли. На основе показателей внешней торговли Республики Узбекистан за 2024–2025 годы анализируются экспортно-импортные процессы, основные торговые партнеры и структура экспорта.*

Ключевые слова: *международная торговля, экспорт, импорт, мировая экономика, инвестиции, экономический рост, Всемирная торговая организация, внешнеэкономические отношения.*

KIRISH

Xalqaro savdo zamonaviy jahon iqtisodiyotining ajralmas qismi bo’lib, davlatlar o’rtasidagi iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishda muhim o’rin tutadi. Globalizatsiya sharoitida mamlakatlarning iqtisodiy taraqqiyoti tashqi iqtisodiy aloqalar samaradorligiga bevosita bog’liq bo’lib bormoqda. Har bir davlat o’zining tabiiy resurslari, ishlab chiqarish imkoniyatlari va texnologik salohiyatidan kelib chiqib xalqaro bozorda ishtirok etadi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda tashqi savdo siyosatini liberallashtirish, eksport salohiyatini oshirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu sababli xalqaro savdoning milliy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Xalqaro savdo nazariyalari dastlab klassik iqtisodchilar tomonidan ishlab chiqilgan. Adam Smith mutlaq ustunlik nazariyasini[1], David Ricardo esa nisbiy ustunlik nazariyasini asoslagan[2]. Ushbu nazariyalarga ko'ra, mamlakatlar o'zida samarali ishlab chiqariladigan mahsulotlarni eksport qilishi va boshqa mahsulotlarni import qilishi iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda xalqaro savdoning iqtisodiy o'sishga ta'siri, bandlik darajasi va investitsion faollik bilan uzviy bog'liqligi ko'rsatib o'tilgan. World Trade Organization hisobotlarida xalqaro savdo global iqtisodiy integratsiyaning asosiy omili sifatida baholanadi[3].

Tahlil va natijalar. Xalqaro savdo iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Eksport hajmining ortishi ishlab chiqarish hajmini kengaytiradi, yangi ish o'rinlarini yaratadi va davlat byudjeti daromadlarini oshiradi.

2025-yilda O'zbekiston Respublikasining tashqi savdo aylanmasi 81,2 milliard AQSH dollariga yetdi. Shundan eksport hajmi 33,8 milliard dollarni, import hajmi esa 47,4 milliard dollarni tashkil etdi. Eksport tarkibida oltin, tekstil mahsulotlari hamda meva-sabzavot mahsulotlari asosiy o'rinni egalladi[4].

1-diagramma. O'zbekistonning eng yirik savdo hamkor davlatlari.

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Xalqaro savdo yangi ish o'rinlari yaratilishiga ham yordam beradi. Eksport qiluvchi korxonalar faoliyati kengaygani sari yangi ishchi kuchiga ehtiyoj ortadi. Natijada aholi bandligi oshadi va ishsizlik darajasi kamayadi. Bundan tashqari, xalqaro bozordagi raqobat ishlab chiqaruvchilarni sifatli mahsulot tayyorlashga undaydi. Zamonaviy texnologiyalar va yangi uskunalaridan foydalanish mahsulot sifatini oshirib, ichki bozorda ham raqobatni kuchaytiradi. Yana bir muhim jihati shundaki, xalqaro savdo

orqali mamlakatga xorijiy valyuta kirib keladi. Bu milliy valyutaning barqarorligini ta'minlashga va investitsiyalarni jalb qilishga yordam beradi. Shuningdek, davlatlar o'rtasida texnologiya va tajriba almashinuvi yuz beradi. Rivojlangan davlatlarning ilg'or texnologiyalari va boshqaruv tajribasi milliy iqtisodiyotning modernizatsiyasiga xizmat qiladi.

Biroq xalqaro savdoning ayrim salbiy tomonlari ham mavjud. Chet el mahsulotlarining ko'pligi mahalliy ishlab chiqaruvchilarga kuchli raqobat tug'diradi. Ayrim hollarda mahalliy korxonalar raqobatga bardosh bera olmay faoliyatini to'xtatishi mumkin. Bundan tashqari, importning haddan tashqari oshib ketishi davlatni xorijiy mahsulotlarga qaram qilib qo'yadi. Agar import eksportdan ko'p bo'lsa, savdo balansida salbiy holat yuzaga keladi va mamlakatdan ko'proq valyuta chiqib ketadi.

Jahon Savdo tashkilotining 2024-yilgi "World Trade Report" hisobotida xalqaro savdo ko'plab davlatlarda daromad va yashash darajasining oshishiga yordam bergani qayd etilgan. Biroq hisobotda barcha davlatlar bir xil foyda ko'rmayotgani, ayrim rivojlanayotgan mamlakatlarda tengsizlik va iqtisodiy qaramlik muammolari saqlanib qolayotgani ham ta'kidlangan[5]. 2025-yilda Jahon Savdo tashkiloti va Xalqaro valuta fondi hisobotlarida AQSH–Xitoy savdo ziddiyatlari, tariflarning oshishi va siyosiy noaniqliklar global iqtisodiy o'sishga salbiy ta'sir qilayotgani ko'rsatildi. Ayrim prognozlarga ko'ra, savdo cheklovlari kuchaysa, global savdo hajmi 1–1,5 foizgacha kamayishi mumkin[6]. Dunyo bo'yicha eng yirik savdo davlatlari qatoriga Xitoy, Amerika Qo'shma Shtatlari, Germaniya, Yaponiya va Hindiston kiradi. Bu davlatlar jahon xalqaro savdosining asosiy markazlari hisoblanadi va global iqtisodiyotda eng katta ulushga ega.

Xulosa.Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xalqaro savdo milliy iqtisodiyot rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. U iqtisodiy o'sishni jadallashtiradi, eksport salohiyatini oshiradi, investitsiyalar oqimini kuchaytiradi hamda mamlakatning global iqtisodiyotga integratsiyasini ta'minlaydi. Shu bilan birga, importga haddan tashqari qaramlik va tashqi bozorlardagi iqtisodiy beqarorlik ayrim salbiy oqibatlarni ham yuzaga keltirishi mumkin.

O'zbekiston uchun xalqaro savdo siyosatini diversifikatsiya qilish, yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar eksportini kengaytirish hamda milliy ishlab chiqaruvchilarning raqobatbardoshligini oshirish ustuvor vazifa hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. — London: W. Strahan and T. Cadell, 1776. — 950 p.
2. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. — London: John Murray, 1817. — 589 p.
3. World Trade Organization. World Trade Report 2024. — Geneva: WTO, 2024.

4. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasining tashqi savdo ko'rsatkichlari. — Toshkent, 2025.
5. World Trade Organization. World Trade Report 2024. — Geneva: WTO, 2024
6. International Monetary Fund. World Economic Outlook 2025. — Washington DC: IMF, 2025.
7. Krugman P., Obstfeld M., Melitz M. International Economics: Theory and Policy. — 11th ed. — New York: Pearson Education, 2022. — 784 p.
8. Carbaugh R. International Economics. — 18th ed. — Boston: Cengage Learning, 2021. — 560 p.
9. World Bank Open Data. International Trade Statistics Database. — 2025.
10. Salvatore D. International Economics. — 13th ed. — Hoboken: Wiley, 2020. — 720 p.
11. Todaro M., Smith S. Economic Development. — 13th ed. — London: Pearson, 2021. — 896 p.